

Inspektion av Kriminalvården, anstalten Färingsö, den 23 november 2022

Protokollet i korthet: JO har vid en inspektion av Kriminalvården, anstalten Färingsö, närmare undersökt hur granskningen av intagnas brev och andra försändelser går till och rutinerna för detta. Inspektionen är en del av JO:s pågående arbete inom temat intagnas möjligheter till kontakter med omvärlden genom bland annat elektronisk kommunikation, besök och försändelser. Protokollet avslutas med uttalanden av JO.

Inledning

På uppdrag av JO Katarina Pahlsson genomförde områdesansvariga föredraganden Nathalie Stenmark den 23 november 2022 en förannmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Färingsö. Vid inspektionen deltog även områdesansvariga föredraganden Moa Skerfving och föredraganden Emilia Franke (protokollförare).

Syfte och genomförande

Syftet med inspektionen var att undersöka anstaltens granskning av intagnas försändelser och rutinerna för detta. Inspektionen är en del av JO:s pågående arbete inom temat intagnas möjligheter till kontakter med omvärlden genom bl.a. elektronisk kommunikation, besök och försändelser.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare hade ett möte med kriminalvårdsinspektörerna AA, BB och CC. Vid mötet redogjorde Nathalie Stenmark för JO:s verksamhet och syftet med inspektionen. CC informerade kortfattat om postgången vid anstalten och vilka anställda som har delegation för att granska försändelser.

Under inspektionen granskades anstaltens dokumentation av postgranskningen beträffande försändelser som kom in till anstalten den 22 och 23 november 2022. JO:s medarbetare deltog också vid anstaltens granskning av den post som

inkom den 23 november. I samband med det förevisades det rum där postgranskningen utförs.

Samtal fördes med sex anställda. Dessa hade befattning som kriminalvårdsinspektör, vakthavande befäl eller kriminalvårdare med delegation för att granska försändelser.

Vid ett avslutande digitalt möte den 9 december 2022 fick anstaltsledningen möjlighet att kommentera vissa av de iakttagelser som JO:s medarbetare hade gjort under inspektionen. Vid genomgången närvarade kriminalvårdschefen DD samt AA, BB och CC.

Protokollets disposition

I det följande redovisas de viktigaste iakttagelserna och vad som framkom i samtalet under den avslutande genomgången. Protokollet avslutas med uttalanden av JO Katarina Pahlsson.

Iakttagelser vid inspektionen

Verksamhet och personalläge m.m.

Anstalten, som tillhör verksamhetsområde Stockholm Väst, ligger på Färingsö i Ekerö kommun och tar endast emot kvinnliga intagna. Det finns 42 ordinarie platser, varav 30 i säkerhetsklass 2 och 12 i säkerhetsklass 3. Vid tidpunkten för inspektionen var antalet intagna 45, dvs. anstalten var överbelagd.

Det råder för närvarande personalbrist i anstalten. Anställda berättade att arbetsläget stundtals är ansträngt och att det under en period funnits många nyanställda i anstalten, vilket bl.a. medfört att erfarna medarbetare har fått avsätta mycket tid för introduktion.

Postgången

Tidigare lämnades, hämtades och granskades all post till de intagna vid den närliggande anstalten Svartsjö men från och med den 1 september 2022 görs det vid anstalten Färingsö.

Posten levereras till anstalten mellan cirka kl. 8.00 och 10.30. Den placeras så småningom i det rum där postgranskningen senare sker. Posten delas ut till de intagna omkring kl. 16.30 i samband med bl.a. delgivningar.

För utgående försändelser finns det en brevlåda på avdelningen där intagna lägger sina brev. Lådan töms på kvällen efter inläsning. På morgonen läggs breven i en postlåda utanför anstalten för upphämtning av postleverantören. Beträffande utgående paket finns en särskild rutin (se nedan under rubriken Utgående paket).

Postgranskande personal

Vid tidpunkten för inspektionen hade sammanlagt tolv tjänstemän delegation för att granska försändelser. Av dessa var fyra s.k. FA-säkvårdare (kriminal-

vårdare med funktionsansvar för säkerhet), sju vakthavande befäl och en säkerhetshandläggare. Vissa hade fått sin delegation i samband med att postgången ändrades den 1 september 2022 medan andra hade haft uppgiften sedan tidigare i anstalten Svartsjö.

Utbildning

En anställd som ska påbörja uppdraget som postgranskare får gå bredvid en erfaren medarbetare i några dagar. Den anställde uppmanas också att läsa regelverket och Kriminalvårdens handbok på området.

Två anställda berättade att de hade genomgått en e-utbildning i myndighetens utbildningsportal. Övrig personal som JO:s medarbetare talade med kände inte till att det fanns en sådan utbildning. Flera anställda framställde önskemål om utbildning avseende granskning av försändelser. En kriminalvårdsinspektör ansåg att det skulle vara bra om all kriminalvårdspersonal fick sådan utbildning, i vart fall på den aktuella enheten.

Information till intagna och rutiner

Intagna får muntlig information om postgranskning när de tas in i anstalten. En anställd berättade att intagna i samband med det tillfrågas om de medger postgranskning.

Verksamhetsområde Stockholm Väst har kortfattade skriftliga anvisningar från september 2022 för hantering av försändelser. I dokumentet anges i huvudsak var posten ska hämtas och lämnas samt vilka befattningar som granskar försändelser.

Det finns inte någon tydlig ordning för när på dagen postgranskning ska ske och vilka personer med delegation för uppgiften som ska utföra den. Ofta genomförs granskningen någon gång under eftermiddagen när verksamheten tillåter det.

Det framkom uppgifter om att personalen inte alltid hinner granska försändelser samma dag som de kommer in till anstalten. En person uppgav att detta inträffar någon gång per vecka till följd av det ansträngda arbetsläget. En annan anställd uppgav dock att posten alltid hinner granskas samma dag som den kommer in.

Några i personalen var av uppfattningen att det vore bra med en bestämd tid på dagen för när granskningen ska utföras och att det är önskvärt med lokala rutiner för granskningen.

En anställd berättade att postgranskarna ibland delar upp posten mellan sig och granskar hälften av försändelserna var. När de är färdiga med granskningen och signeringen av sin respektive posthög, byter de högar med varandra och sätter sin signatur på de försändelser som kollegan granskat. En kriminalvårdsinspektör uttryckte viss förståelse för att personalen ibland gör en sådan uppdelning om antalet inkomna försändelser är mycket stort. Två postgranskare

uppgav emellertid att de aldrig skulle gå med på detta, eftersom granskningen ska utföras av två personer tillsammans.

Enligt anstaltsledningen är vakthavande befäl ytterst ansvarig för att postgranskningen görs varje dag. Ledningen kände inte till att det skulle ha förekommit att posten inte granskats samma dag som den kommit in till anstalten och uppgav att det med hänsyn till det ansträngda personalläget är svårt att ha en fast tidpunkt för granskningen. Vidare såg ledningen kritiskt på det beskrivna förfaringssättet där postgranskare delar upp posten mellan sig eftersom det i praktiken medför att granskningen utförs av en person. En kriminalvårdsinspektör bekräftade uppgifterna om att intagna tillfrågas om de samtycker till postgranskning. Han förklarade att följderna av ett uteblivet samtycke blir att posten placeras i förrådet utan att dessförinnan granskas och att den intagna får posten vid frigivning.

Omfattningen av postgranskningen

Inkomna försändelser

Vid inspektionen framkom att anstalten granskar samtliga inkomna försändelser från privatpersoner. Det görs därvid inte någon skillnad på intagna i säkerhetsklass 2 och 3. Granskningen sker främst i syfte att upptäcka narkotika, men även för att förhindra att andra otillåtna föremål förs in i anstalten.

De granskningsmetoder som används är framför allt genomlysning av öppnad försändelse och öppnande av försändelse utan genomläsning av innehållet. Det allmänna intrycket vid inspektionen var att de flesta brev öppnas utan genomläsning och att vissa tjänstemän överväger genomlysning i större utsträckning än andra. Någon personal uppgav att det kan vara svårt att upptäcka narkotika på annat sätt än genom att öppna försändelsen, t.ex. i fall där tabletter har krossats och placerats mellan pappersark.

Vid det avslutande mötet berättade ledningen att majoriteten av de intagna i anstalten har en aktuell eller tidigare drogproblematik. Ledningen hade inte kännedom om hur vanligt förekommande det är att narkotika hittas i försändelser eller när det senast hände. De förklarade att utvecklingen har gått mot att intagna i anstalten numera är dömda för grövre brott och till längre fängelsestraff än tidigare. Den ansträngda beläggningssituationen inom myndigheten har också lett till att intagna som borde vara placerade i säkerhetsklass 2 placeras i klass 3 eftersom det inte finns tillräckligt många platser i den högre säkerhetsklassen.

Utgående försändelser

Enligt samstämmiga uppgifter granskas inte utgående försändelser, såvida det inte har fattats ett särskilt beslut om det efter indikation från säkerhetsorganisationen. Det framkom dock uppgifter om att paket i viss mån kontrolleras innan de skickas iväg (se närmare nedan under rubriken Utgående paket).

Myndighetspost

Samtliga postgranskare uppgav att s.k. myndighetspost inte får granskas, annat än när det finns skäl att misstänka att uppgiften om avsändare är oriktig.

Granskningen utförs då genom att den anställda öppnar kuvertet och tittar in i det för att kontrollera att det rör sig om myndighetspost. När det står klart att så är fallet avbryts granskningen. Postgranskarna uppgav att brev från advokater hanteras på samma sätt som brev från myndigheter.

Det framkom att postgranskarna inte hade haft tillräckliga kunskaper om vad som utgör en myndighet och att det därför, någon vecka före inspektionen, skrivits ut en lista över svenska myndigheter.

Postgranskarna var av uppfattningen att de själva kan avgöra om myndighetspost ska granskas och det lämnades konkreta exempel på situationer när det hade skett.

Kriminalvårdsinspektörerna uppgav att det är de som ska fatta beslut om granskning av myndighetspost. Vid det avslutande mötet framkom dock att de aldrig blivit tillfrågade om sådan granskning ska ske.

Inkomna paket m.m.

Enligt uppgift kontrolleras inkomna paket i samband med postgranskningen. När ett paket har granskats lämnas det till den intagnas avdelning och hon får se vad försändelsen innehåller. Om det är saker som normalt får innehas kan den intagna få behålla tillhörigheten. I annat fall placeras försändelsen i förrådet och den intagna informeras om att hon kan ansöka om innehav. Även inkomna lotter och liknande visas för den intagna innan de placeras i förrådet.

Personal berättade att det tidigare förekom att paket till intagna ankom till utlämningsställen när avsändaren angett fel postadress till anstalten. Man har försökt att komma till rätta med problemet genom en överenskommelse med postleverantören om att leverera paket till anstalten och tydligare information till intagna om gällande postadress.

Avier om paket befordras till intagna på samma sätt som andra brev.

Utgående paket

Det framkom uppgifter om att avdelningspersonalen kontrollerar innehållet i de paket som intagna vill skicka så att försändelserna inte innehåller Kriminalvårdens egendom, t.ex. kläder. En anställd berättade att intagna uppmanas att visa upp innehållet för personalen innan de försluter paketen. En annan beskrev det som att många intagna vill att personalen närvarar vid paketeringen eftersom de vill slå in paketet fint och inte riskera att anstalten senare öppnar det.

Vid det avslutande mötet fanns det inom ledningen olika uppfattningar om hanteringen. En kriminalvårdsinspektör uppgav att intagna ska försluta paket tillsammans med personal för att det ska kunna kontrolleras att paketen inte

innehåller Kriminalvårdens egendom. En annan kriminalvårdsinspektör menade att personalen närvarar enbart för att hjälpa de intagna eftersom dessa inte själva har tillgång till sådant som emballage och tejp.

Postgranskningsrummet

Granskningen av försändelser sker för närvarande i ett gammalt kök. Utrymmet har dålig belysning, saknar dörr och är beläget i anslutning till en korridor där personal ofta passerar. I rummet finns ett stort bord med bl.a. postgransknings- och ankomststämplar samt den ovannämnda listan över svenska myndigheter. Vid tidpunkten för inspektionen fanns där också ett dokument benämnt ”Utluss Färingsö”. Av det framgick bl.a. efternamn, intagningsnummer och var de intagna befann sig. På bordet fanns vidare en öppen kartong som var märkt ”sekretess”. I den låg ett antal dokument, bl.a. en beläggningslista från oktober 2022. I rummet fanns det inte något ljusbord för genomlysning av försändelser.

Det uppgavs att anstaltens ljusbord gått sönder någon månad tidigare och att ett nytt hade beställts samt att det finns ett ljusbord vid anstalten Svartsjö som kan lånas vid behov.

Vidare framkom att rummet ska renoveras för att bli mer anpassat för postgranskning. Köksinredningen ska tas bort och rummet ska förses med bl.a. bättre belysning, en låsbar dörr och nätverksuttag för dator.

Beträffande kartongen märkt ”sekretess” lämnades olika uppgifter om hur ofta den töms. En av postgranskarna uppgav att det sker då kartongen börjar bli full. En kriminalvårdsinspektör förklarade att dokument som innehåller sekretessbelagda uppgifter inte ska bli liggande utan löpande slängas i s.k. sekretesskärl.

Vid det avslutande mötet berättade ledningen att det finns en instruktion om att kartonger av nyss nämnda slag ska tömmas dagligen och att innehållet ska placeras i sekretesskärl. Vidare uppgavs att det numera finns ett ljusbord i anstalten Färingsö. När det gäller renoveringen framkom att den är prioriterad och bör kunna inledas under första kvartalet 2023.

lakttagelser beträffande granskningen av inkomna försändelser

Försändelser inkomna den 22 november 2022

De försändelser som hade kommit in dagen före inspektionen utgjordes av 7 vykort och 19 brev från privatpersoner. Vykorten hade inte försetts med någon granskningsstämpel utan var endast datumstämplade. Samtliga brev var försedda med en granskningsstämpel på baksidan. Av de ifyllda stämplarna framgick att de hade granskats med stöd av 7 kap. 7 § fängelselagen (2010:610), FäL, genom öppnande utan genomläsning. Endast ett fåtal av kuverten hade tydliga granskningsstämplar där all text kunde läsas. Resterande hade stämplarsom i varierande grad var otydliga och svårsläsliga, bl.a. vad gällde den angivna lagtexten.

De granskade breven hade återförslutits med tejp längs med öppningen på kuvertet, så att det inte gick att läsa innehållet. Varje brev var även försett med två datumstämplar på baksidan. Den ena var placerad över granskningsstämpelnns övre högra hörn och den andra över dess nedre högra hörn. Vid samtal med en av de som hade medverkat vid granskningen framkom att den övre stämpeln skulle ange vilken dag försändelsen hade kommit in och den nedre vilken dag granskningen hade skett.

Försändelser inkomna den 23 november 2022

Under den postgranskning som JO:s medarbetare närvarade vid utgjordes försändelserna av ett brev från Skatteverket, ett paket från en privatperson samt 6 vykort och 16 brev från privatpersoner. Granskningen utfördes av ett vakthavande befäl och en FA-säkvårdare. De uppgav att alla brev från privatpersoner skulle granskas.

Arbetet inleddes med att försändelserna sorterades utifrån mottagarens säkerhetsklass. Det gjordes enligt uppgift för att underlätta utdelningen. Vykorten och brevet från Skatteverket lades åt sidan eftersom de inte skulle granskas. Resterande brev försågs med en granskningsstämpel på baksidan. Paketet stämplades på framsidan. I flera fall blev stämpeln otydlig. Endast i några fall gjordes en ny, antingen på framsidan av försändelsen eller på ett separat blad som fogades till kuvertet. På baksidan av breven placerades även en datumstämpel över granskningsstämpelnns övre högra hörn. Den skulle ange vilken dag granskningen hade utförts. På framsidan av breven fanns ytterligare en datumstämpel som hade placerats där av kansliet och som skulle ange ankomstdag.

Fem brev och fyra vykort var ankomststämplade den 22 november 2022. Det uppgavs bero på att försändelserna först hade skickats till anstalten Svartsjö eftersom avsändarna hade angett fel boxadress.

Samtliga brev från privatpersoner granskades med stöd av 7 kap. 7 § FäL. Majoriteten av breven kontrollerades genom öppnande utan genomläsning. Innehållet bläddrades då igenom och lades sedan tillbaka i kuvertet som tejpades igen. I några fall granskades brevet endast på så sätt att det genomlystes med en ficklampa. Om det inte var tillräckligt öppnades och kontrollerades brevet utan att innehållet lästes igenom. Den tjänsteman som utfört åtgärden fyllde i granskningsstämpeln, inklusive signatur och namnförtydligande. Därefter överlämnades försändelsen till den andra tjänstemannen för kontroll, signering och namnförtydligande.

Det uppstod en diskussion mellan postgranskarna om det inkomna paketet skulle granskas innan det lämnades till den intagnas avdelning. De beslutade att granska försändelsen. Efter kontrollen lämnade en av postgranskarna rummet en kort stund medan den andra granskaren lade tillbaka innehållet i paketet och förslöt det.

Under tiden som postgranskningen pågick passerade personal i korridoren. Det ringde också i vakthavande befäls telefon vid upprepade tillfällen. Han besvarade samtalen och förklarade för JO:s medarbetare att han måste vara tillgänglig och att det är vanligt att telefonen ringer under tiden som han granskar försändelser.

En kriminalvårdsinspektör uppgav att vakthavande befäl har möjlighet att stänga av sin telefon vid postgranskning, men att larmet och kommunikationsradion ska vara påslagna samt att granskningen måste avbrytas om det händer något akut.

Vid protokollet

Emilia Franke

Justeras 2023-01-31

Nathalie Stenmark

Uttalanden av JO Katarina Pålsson

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Rutiner

Skyndsamt granskning

En försändelse till eller från en intagen ska befordras eller hållas tillgänglig för den intagne samma dag som försändelsen kommer till anstalten, om det är möjligt och försändelsen inte ska granskas (7 kap. 19 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd [KVFS 2011:1] om fängelse, FARK Fängelse). Granskning av en försändelse ska ske skyndsamt. Efter granskningen ska försändelsen lämnas ut till den intagne så snart som möjligt om den inte ska omhändertas eller hållas kvar (7 kap. 23 § första stycket FARK Fängelse).

Vid inspektionen framkom uppgifter som tyder på att försändelser inte alltid granskas samma dag som de kommer in till anstalten. Det kan därför finnas anledning att påminna om att granskning ska ske skyndsamt. Jag noterar att några av de anställda som mina medarbetare talade med framförde att det skulle vara bra med en bestämd tidpunkt för när på dagen som uppgiften ska utföras. Jag har förståelse för den uppfattningen. En fast tidpunkt kan bidra till att uppgiften prioriteras.

Utgångspunkten att två tjänstemän ska medverka

Enligt 7 kap. 20 § FARK Fängelse ska, om möjligt, två tjänstemän medverka vid granskning genom öppnande av en försändelse. En sådan ordning har goda skäl för sig och är enligt min mening ägnad att öka rättssäkerheten.

Under den postgranskning som mina medarbetare närvarade vid lämnade en av postgranskarna rummet medan den andra lade tillbaka innehållet i paketet och förslöt det. Vidare framkom under inspektionen uppgifter om att postgranskarna ibland delar upp post mellan sig så att det i praktiken endast är en person som medverkar vid själva granskningen. Jag är kritisk till dessa förhållanden. Även om det stundtals råder tidsbrist är det viktigt att granskning av försändelser får ta den tid som behövs för att åtgärden ska kunna genomföras på ett tillfredställande och rättssäkert sätt.

Medgivande till postgranskning

Enligt uppgift kan intagna välja att deras försändelser inte ska granskas av anstalten. Posten placeras i sådana fall i förrådet och lämnas till den intagna i samband med frigivning. Med anledning av detta vill jag påminna om att fängeslagstiftningen inte innehåller någon motsvarande reglering om postgranskningsmedgivande som finns beträffande häkte (3 kap. 8 § häkteslagen [2010:611]).

Omfattningen av postgranskningen

En försändelse till eller från en intagen – med undantag för myndighetspost – får granskas om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Syftet med granskningen ska vara att undersöka om försändelsen innehåller något otillåtet föremål eller är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, ett planerat avvikande eller något annat liknande förfarande (7 kap. 7 § fängelselagen [2010:610], FäL). Den granskningsmetod som väljs måste stå i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande metod är tillräcklig ska den användas (1 kap. 6 § andra stycket FäL).

I anstalten granskas samtliga inkommande brev från privatpersoner och det görs därvid inte någon skillnad mellan intagna i säkerhetsklass 2 och 3. I Kriminalvårdens handbok om intagnas försändelser i anstalt och häkte (2015:2) anges följande:

När det gäller granskning i anstalt eller avdelning av säkerhetsklass 3 torde riskerna kring de intagna som är placerade där göra att granskning inte bedöms vara nödvändig i lika stor utsträckning som i anstalt eller avdelning av säkerhetsklass 1 eller 2. Men även i klass 3 finns vissa anstalter eller avdelningar där intagna med missbruksproblematik är placerade, där det ofta kan finnas anledning att granska en inkommande försändelse i syfte att undersöka om den innehåller något otillåtet föremål.

Jag instämmer i att behovet av granskning som utgångspunkt framstår som mindre för intagna i säkerhetsklass 3 än beträffande de i högre säkerhetsklasser. Anstaltsledningen på Färingsö har framhållit att de flesta intagna där har eller har haft någon form av drogrelaterad problematik och att det därmed finns en förhöjd risk för införsel av narkotika. Det har också framkommit att vissa av de som är placerade i klass 3 befinner sig där endast på grund av att det finns få platser i klass 2. Jag vill trots detta understryka vikten av att anstalten löpande överväger i vilken utsträckning granskning är nödvändig, utifrån såväl vilka intagna som är placerade i anstalten vid varje given tidpunkt som förhållandena i det enskilda fallet.

När det gäller granskningsmetod har det kommit fram uppgifter som tyder på att postgranskarna inte alltid överväger att välja genomlysning, dvs. den minst ingripande metoden. En granskningsåtgärd utgör ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och får enligt proportionalitetsprincipen inte vara mer ingående än vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet. Jag vill påminna om att principen ska beaktas vid granskningen av varje enskild försändelse.

Avslutningsvis kan jag i detta sammanhang upplysa att jag inom ramen för ett särskilt initiativärende utreder Kriminalvårdens hantering och granskning av vykort till intagna (dnr 9875-2022).

Myndighetspost

Det har framkommit att postgranskarna tidigare inte hade tillräckliga kunskaper om vad som utgör en myndighet och att det därför numera i postgranskningsrummet finns en lista över svenska myndigheter. Jag ser positivt på åtgärden

och vill samtidigt framhålla att en sådan lista behöver uppdateras löpande. Vidare är det tillfredsställande att personalen har god kännedom om under vilka förutsättningar myndighetspost får granskas och att kontrollen inte får vara mer ingående än vad som krävs för att ta reda på om uppgiften om avsändare är korrekt (7 kap. 6 § och 1 kap. 6 § andra stycket FäL).

Av Arbetsordning för Kriminalvården (KV 2022-17818) framgår att kriminalvårdsinspektör är den lägsta befattningshavaren som får besluta om granskning av myndighetspost. Jag får konstatera att postgranskarna inte är medvetna om detta. En möjlig förklaring kan vara att den informationen varken framgår av myndighetens handbok på området eller lokala rutiner. Anstalten bör vidta åtgärder så att saken blir känd bland berörd personal.

Inkomna paket

Bestämmelser om granskning av försändelser till och från intagna gäller även paket som är avsedda att genom Kriminalvårdens försorg befordras till en intagen (se prop. 2009/10:135 s. 147).

Enligt 7 kap. 8 § FäL ska en försändelse som har granskats, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

JO har tidigare uttalat att omhändertagande av försändelser endast kan ske efter befordran (se JO 2014/15 s. 182). I Kriminalvårdens egna föreskrifter anges dock att en försändelse efter granskning ska lämnas ut till den intagne så snart som möjligt om den inte ska omhändertas eller hållas kvar (7 kap. 23 § FARK Fängelse). Som myndigheten noterar i den ovannämnda handboken om intagnas försändelser har således JO och Kriminalvården gett uttryck för olika uppfattningar i frågan.

Jag ser positivt på den rutin som anstalten tillämpar vad gäller inkomna paket som innebär att sådana befordras till intagna innan försändelserna placeras i förrådet. Det kan emellertid noteras att rutinerna på området skiljer sig åt mellan olika verksamhetsställen (jfr bl.a. protokollet efter min inspektion av anstalten Mariefred i maj 2022, dnr 3636-2022).

Utgående paket

När det gäller utgående paket har det kommit fram att intagna slår in sådana inför avdelningspersonalen. Det har lämnats olika uppgifter om anledningen till detta och om det är obligatoriskt.

Ett förfarande enligt vilket intagna måste slå in sina paket under personalens överinseende innebär enligt min mening ett kringgående av bestämmelserna om granskning av försändelser i 7 kap. 7 § FäL (jfr JO 2009/10 s. 188 och 1994/95 s. 175). En annan sak är att en intagen själv kan avstå från att försluta ett paket, för att inte riskera att det senare öppnas och granskas. Detta har jag naturligtvis inte några synpunkter på. Det kan i sammanhanget finnas skäl

att framhålla att granskning enligt den nyss nämnda bestämmelsen inte får ske rutinmässigt (se Bäcklund m.fl., Brottsbalken [25 november 2022, version 21, JUNO], kommentaren till 7 kap. 7 § FäL).

Postgranskningsrummet

Det är uppenbart att det rum som används för granskning av försändelser inte är ändamålsenligt i sitt nuvarande skick. Jag ser positivt på att renoveringen av utrymmet är prioriterat. Att rummet saknar dörr och låsanordning medför bl.a. risker beträffande informationssäkerhet och skyddet för de intagnas försändelser. Jag noterar här att posten ibland blir liggande i rummet i flera timmar innan granskning utförs. Vidare kan det ifrågasättas om det är lämpligt att den s.k. utslusslistan förvaras i rummet under nuvarande förhållanden.

När det gäller kartongen märkt ”sekretess” har anstaltsledningen uppgett att det finns en instruktion enligt vilken sådana kartonger ska tömmas dagligen och att innehållet ska läggas i sekretesskärl. Jag får konstatera att rutinen inte verkar vara känd för samtliga medarbetare och uppmanar därför anstalten att vidta nödvändiga informationsinsatser på området.

Dokumentation

När en försändelse har granskats ska den intagne underrättas om det. Under rättelsen ska innehålla information om vilken försändelse som har granskats, med stöd av vilket lagrum granskningen har skett, vilken typ av granskning som har utförts, datum för granskningen samt vem eller vilka som medverkat vid granskningen (7 kap. 24 § FARK Fängelse).

Ett flertal av försändelserna som kom in till anstalten den 22 och 23 november 2022 hade försetts med granskningsstämplar som i varierande grad var otydliga och svårsläsliga, bl.a. vad gäller lagstödet för granskningen. För angivande av ankomst- respektive granskningsdag tillämpar anstalten en ordning som innebär att varje försändelse förses med två datumstämplar. Vid inspektionen noterades att datumstämplarna placerades på olika sätt och att stämpeln som skulle ange granskningsdag ibland inte ens placerades i anslutning till den i granskningsstämpeln avsedda platsen för detta. Vidare noterades att datumstämpeln inte ryms inom granskningsstämpeln på de platser där ankomst- respektive granskningsdatum ska anges. Sammantaget innebär detta att det kan vara svårt för den intagna att förstå datumstämplarna. Mot bakgrund av det anförda vill jag påminna om vikten av noggrann och tydlig dokumentation. Återkommande brister, såsom att lagstödet för åtgärden inte går att läsa, kan ge intryck av att granskningen inte sker med omsorg och ha en negativ inverkan på intagnas förtroende för myndigheten.

Avslutande kommentarer

Avslutningsvis vill jag åter framhålla att granskning av försändelser innebär ett betydande ingrepp i de intagnas personliga integritet. Det är därför viktigt att tjänstemän som utför uppgiften ges de förutsättningar som krävs för att de ska

kunna utföra uppdraget på ett lagenligt och rättssäkert sätt. Granskningen bör kunna ske på en för ändamålet anpassad plats i lugn och ro, utan störande moment. Vidare behöver anstaltens personal få nödvändig utbildning på området. Det gäller såväl den personal som har delegation för att granska försändelser som t.ex. avdelningspersonal som befordrar försändelser till intagna. I den mån lokala rutiner eller checklistor på området kan bidra till tydlighet och ökad rättssäkerhet bör sådana tas fram.

2023-01-31

Katarina Pahlsson